

Volken verenigen

M.J. van Iersel

Het verenigen van bijenvolken is een techniek die vaak wordt toegepast. Meestal is het doel van het verenigen het versterken van bijenvolken of het verminderen van het aantal kleine volken. Versterken gebeurt om ze extra groot te maken met het oog op een dracht. Grote volken halen immers meer honing dan kleintjes.

De imker die aan teelt en selectie doet zal zijn volken niet verenigen. Door het verenigen kan de koningin niet laten zien waartoe ze op eigen kracht in staat is. Dat maakt selectie onmogelijk, maar voor de meeste imkers is dat weinig interessant. Zij willen gewoon sterke volken.

Het heeft geen zin om volken, die zich op eigen kracht goed ontwikkelen, te verenigen met andere volken. Groter is niet gelijk aan beter. Door verenigen kan er zo'n groot volk ontstaan dat de koningin niet voldoende koninginestof kan produceren om het volk als een harmonisch geheel bij elkaar te houden. Zwermen zijn dan het gevolg.

Sommige imkers zijn van mening dat verenigen een ingreep is die ze hun bijen niet aan willen doen. Verenigen doet de harmonische ontwikkeling van een bijenvolk geweld aan. Na het verenigen moet er in het bijenvolk immers heel wat gereorganiseerd worden.

Wat verenigen we met elkaar?

Gewoonlijk worden kleine volken met elkaar verenigd omdat ze zelfstandig geen honingvoorraad van betekenis bij elkaar kunnen krijgen of omdat ze door hun aantal te veel plaats innemen. Een klein volk met een groot volk verenigen komt natuurlijk ook voor, vooral bij imkers die koninginnen kweken in kernvolkjes. De jonge koningin in het kernvolkje is aan de leg en de oude koningin in het hoofdvolk moet door de jonge uit het kernvolkje vervangen worden. Een van de middelen daartoe is het verenigen van het kernvolkje met het grote volk. Bij deze vorm van verenigen is de aanvaarding van de koningin uit het kleine volk altijd een risico. Bijen hebben soms andere ideeën over de kwaliteit van de moeder dan de imker. Soms is verenigen een manier om een geschepte zwerm waarvoor op de stand geen plaats meer is, te huisvesten.

Risico's bij verenigen

Het grootste risico bij verenigen is dat de beide volken die verenigd worden met elkaar gaan vechten. Het

eindresultaat is dan een berg dode bijen en een volk wat veel kleiner is dan de oorspronkelijke volken afzonderlijk. Vechterij als gevolg van verenigen ontstaat door een fout van de imker. Zo'n fout is met een simpele krant eenvoudig te voorkomen.

Een tweede punt waarop het fout kan gaan is dat we een gezond volk en een ziek volk bij elkaar zetten. Dan is er een kans dat we uiteindelijk één groot ziek volk hebben als resultaat van deze operatie. Deze narigheid is moeilijker te voorkomen dan vechterij. Zieke volken zijn niet altijd gemakkelijk te herkennen. Het is goed om de geschiedenis van zo'n klein volk te kennen. Waarom is het zo klein? Bij kleine volkjes die alsmaar klein blijven, terwijl andere volken groeien, is het zeer waarschijnlijk dat ze ziek zijn. Nosema is de voor de hand liggende ziekte.

Een derde probleem bij verenigen is het samenvoegen van twee mijtenpopulaties. Dat kan later in het jaar, als de mijtenpopulaties groter worden en het broednest in omvang afneemt, heel belastend worden voor een volk.

Tenslotte lopen we ook het risico dat de koninginnen van beide volken elkaar beschadigen in het gevecht om de heerschappij. De praktijk leert dat dit een betrekkelijk klein risico is.

Effect van verenigen

Als een imker bijenvolken verenigt om grotere volken te krijgen, zal dat gedurende enige tijd inderdaad grotere volken opleveren. Op de wat langere duur wordt dat effect teniet gedaan omdat het bijenvolk een bepaalde grootte nastreeft en niet ongelimiteerd wil groeien. Volken die in het najaar verenigd worden, zullen lang niet altijd groter de winter uitkomen dan volken die met een kleiner aantal bijen de winter ingaan. Volken die in de nazomer verenigd worden zullen niet automatisch meer winterbijen produceren dan volken die minder bijen tellen. Voor de ontwikkeling van een volk is het aantal bijen blijkbaar minder bepalend dan factoren zoals aanleg, dracht en weersomstandigheden. Als de imker verenigt om van enkele kleine volkjes een groter volk te maken, heeft dat uiteraard wel gevolgen voor de lange termijn. Het grotere volk zal niet terug vallen naar de oorspronkelijke kleine omvang van de afzonderlijke volken.

Wanneer verenigen?

Verenigen kan vrijwel het gehele jaar door, als de temperatuur tenminste zo hoog is dat de bijen niet vast

op de tros zitten. In de praktijk wordt deze imkertek-
niek het meest toegepast na de voorjaarscontrole en
aan het einde van het seizoen als er geen dracht meer
te verwachten is en kleine volkjes geen tijd meer heb-
ben om tot een volwaardig wintervolk uit te groeien.

Verenigen in het voorjaar

Verenigen in het voorjaar was een standaardprocedure
bij de Aalstermethode met de bedoeling te profiteren
van de voorjaarsdracht. Er werd daarbij gekozen voor

het tijdstip van ± 20 april, vlak voordat de voorjaars-
dracht goed los kwam. Rond 20 april beschikken de
volken over grote broednesten. Het verenigen resul-
teert dan in een volk dat snel grote aantallen bijen voor
de dracht beschikbaar heeft en daarom flink honing
kan halen als het weer een beetje mee wil werken.
Korte tijd later moest er alweer een veger gemaakt
worden om het zwermen te voorkomen, maar de
voorjaarshoning was dan al binnen.

Verenigen in het voorjaar kan ook op een veel vroeger

Als de krant door beide volksdelen is gelezen, ...

tijdstip, bijvoorbeeld rond half maart. Na half maart gaat het bijenvolk zich voorbereiden op het zwermen door te proberen het broednest zo groot mogelijk te maken. Tot dat tijdstip is de uitbreiding van het broednest bescheiden. Door half maart te verenigen worden twee volken die plannen hebben om flink te groeien bijeen gevoegd en dat zal resulteren in een groot sterk volk dat eind april, begin mei de voorjaarshoning binnen kan halen. Een moeilijkheid hierbij is dat het weer in die tijd vaak ongeschikt is om in de bijen te werken.

Verenigen in het najaar

Een bijenvolk heeft een goede kans de winter door te komen als het begin oktober meer dan 5.000 bijen heeft. Het is voor de imker moeilijk om te weten of dat mooie grote volk dat hij begin augustus heeft in oktober wel dat minimum vereiste aantal bijen zal hebben. De imker mag daar wel van uitgaan. Het is immers de natuurlijke ontwikkeling van bijenvolken, maar grote volken hebben niet per se meer bijen in oktober dan kleine volken. Het tegendeel lijkt eerder het geval. Er is geen garantie dat een volk dat na verenigen rond begin augustus 60.000 bijen telt, meer winterbijen zal hebben dan een volk dat op hetzelfde moment 20.000 bijen heeft. Behalve als volken echt te klein zijn, heeft verenigen in het najaar weinig gevolgen voor de volksgrootte in het voorjaar. De enige reden om in het najaar volken te verenigen is om te kleine volken samen te voegen tot volken die groot genoeg zijn om de winter door te komen. Het is

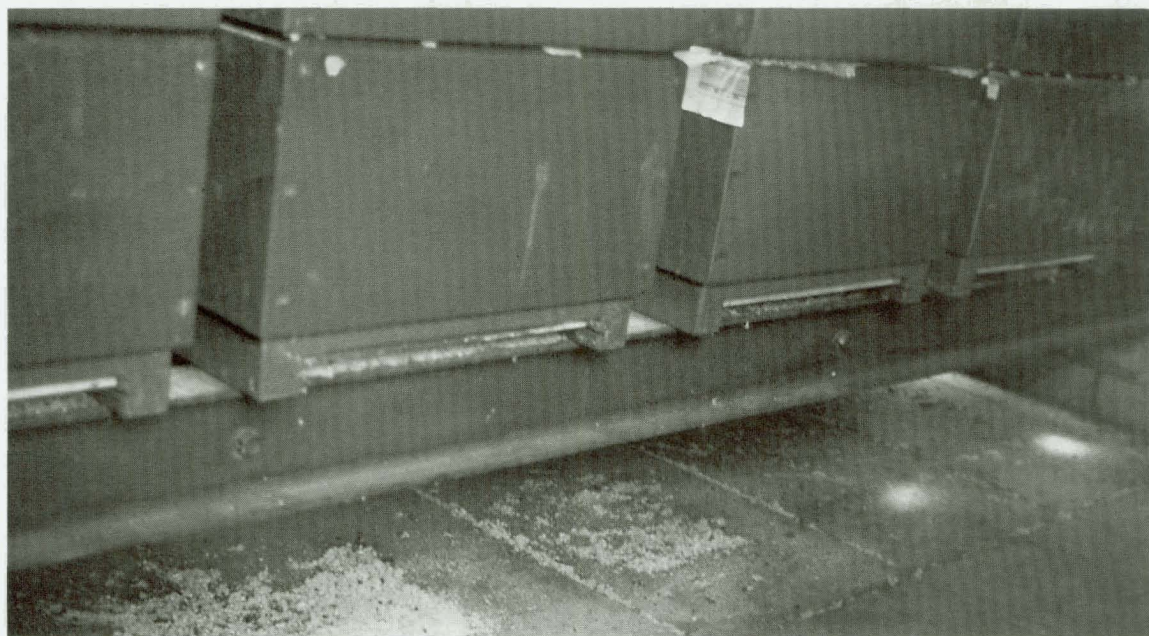
evenwel geen eenvoudige zaak om te bepalen wanneer een volk te klein is. Een volk dat eind augustus een 6-raamskast goed bezet, heeft genoeg bijen om de winter door te komen. Misschien zouden we als vuistregel aan kunnen houden dat een volk dat eind augustus minder dan zes ramen bezet, waarschijnlijk te klein is om met succes de winter door te komen. Een tweede belangrijke reden om in het najaar te verenigen is dat het heel wat werk en suiker scheelt bij het winterklaar maken van de volken.

Methoden van verenigen

Koud bij elkaar

In het vroege voorjaar, tot omstreeks half april, kan men bijenvolken betrekkelijk gemakkelijk bij elkaar voegen. Het broednest van beide volken zoveel mogelijk aaneensluitend maken en de bijen van het ene volk bij het andere voegen. Een krant tussen beide volken leggen is niet nodig. De moeilijkheid is natuurlijk om te bepalen tot wanneer een dergelijke manier van samenvoegen nog kan zonder dat het resulteert in een vechtpartij. Het is afhankelijk van de ontwikkeling van het volk. In literatuur kom je nog wel eens tegen dat het kan totdat er darren in het volk verschijnen. Het is niet duidelijk of dit een mooi imkerpraatje is, wat verder nergens op stoelt of dat het ervaringswijsheid is. De eerste darren verschijnen gewoonlijk na half april en dat komt aardig overeen met de opvatting dat tot half april volken zonder extra maatregelen verenigd kunnen worden.

304

...liggen de krantresten als fijn stof onder de kast. Foto's: P. Elshout.

Krantenmethode

Deze methode is de veiligste methode van verenigen, ook bij minder gunstige omstandigheden. Gewoonlijk gebruikt men bij deze manier van verenigen twee broedkamers. De te verenigen volken zitten elk in een afzonderlijke broedkamer of de imker neemt ze zoveel ramen af dat ze nog maar een broedkamer over hebben. De beide broedkamers worden boven op elkaar gezet met een krant ertussen. Het sterkere volk komt boven op de krant want dat volk werkt zich sneller door de krant heen. De bijen knagen de krant weg en komen geleidelijk met elkaar in contact. Beide koninginnen vechten met elkaar uit wie over blijft. Verenigen met de krantenmethode kent veel variaties. Het uitgangspunt is dat verschillende volken geleidelijk met elkaar in contact komen omdat een direct contact door de krant verhinderd wordt.

Dat het de geur van de drukinkt is, die de geur van beide volken overstemt, waardoor de bijen niet merken dat ze met bijen van een ander volk in aanraking komen is ook zo'n imkerpraatje wat nergens op stoelt. Het lukt met alle soorten papier. Het maakt niet uit of er wel of geen gaatjes inzitten. Een sterk volk knaagt het papier snel weg, een zwak volk laat het gewoon zitten of maakt een klein gaatje. Waarschijnlijk geven gaatjes de bijen wel een aanknopingspunt om met knagen te beginnen. De rafeltjes aan de randen ervan lijken gemakkelijker aangrijpingspunten voor de kaken van de bijen te geven.

Direct verenigen

Dit is verenigen door de bijen zonder extra voorzieningen meteen bij elkaar te voegen. Als men de volken koud op elkaar zet is een grote vechtpartij het gevolg. Maar als men een kast neemt die voor beide volken nieuw is en de ramen van die volken beurtelings met opzittende bijen in de nieuwe kast hangt, ontstaat er geen vechtpartij. De ramen met broed natuurlijk wel zoveel mogelijk bij elkaar hangen. Meerdere kleine volkjes laten zich op deze manier goed tot een groot volk verenigen. Het werkt voor de imker gemakkelijker als hij deze operatie onder gunstige omstandigheden uitvoert: als er dracht is en daardoor de meeste vlieg-bijen weg zijn. Soms laat men nog een druppeltje van een geurige stof (bijvoorbeeld brandspiritus of een etherische olie) in de kast vallen om het verschil in geur tussen de verschillende volken te verdoezelen. Waarschijnlijk komt deze handelwijze meer voort uit de goede zorgen van de imker voor zijn lievelingen dan dat het voor de bijen nodig is.

Zwermen

Soms schept de imker een zwerm terwijl hij eigenlijk geen plaats heeft op zijn stand om de zwerm neer te zetten. Verenigen met een kleiner volk is dan een optie. In een dergelijk geval kan men de zwerm het best gewoon huisvesten in een kast met één broedkamer. Zet deze dan bovenop of naast het kleinere volk. Er staan dan 2 volken vlak bij elkaar. Na ongeveer 10 dagen kan men de zwerm die inmiddels gesloten broed heeft op de gebruikelijke manier met behulp van de krantenmethode verenigen. Was het een nazwerm dan duurt het wat langer voordat men kan verenigen, de koningin moet eerst nog op bruidsvlucht. De vliegbijen van de zwerm hebben daarna enige tijd moeite om het vlieggat onder in de kast te vinden. Het resultaat is gewoonlijk een prachtig volk.

Een zwerm met een andere zwerm

Voor het samenvoegen van zwermen geldt de regel: gelijknamige zwermen kan men verenigen. De zwermen mogen niet meer dan vier dagen in leeftijd verschillen. Meestal geeft het samenvoegen van zwermen mooie resultaten. Typisch een wijsheid uit de tijd van het korfimkeren, want hoe vaak komt de huidige imker twee voor- of twee nazwermen tegelijk tegen. Bovendien: hoe bepaalt die imker dan of hij te maken heeft met een voorzwerm met een bevruchte moer of een nazwerm met een onbevruchte moer. Voor de huidige kastimker is het een theoretische wijsheid.

Algemene opmerkingen

- a: Moeren kunnen in een gevecht elkaar beschadigen. De imker kan, alvorens te verenigen, de moer die hij zeker wil aanhouden in het volk laten en de andere moer verwijderen om zo te bevorderen dat de gewenste moer overblijft.
- b: In de drachtloze perioden de te verenigen volken 1 à 2 dagen van tevoren voeren. Volken die zich welvarend voelen laten zich beter manipuleren.
- c: Het sterkste volk blijft op zijn eigen plaats, de zwakkere komt erbij. Het verenigde volk krijgt zo de meeste vliegbijen.
- d: Het sterkste volk kan men het best bovenop zetten. Een bijenvolk werkt altijd op de grens van de honingvoorraad boven in de kast en het broednest eronder. Door het sterkste volk bovenop te zetten, benadert men de natuurlijke situatie het meest.
- e: Bijen toegevoegd aan een ander volk, blijven de werkzaamheden doen die bij hun leeftijd horen. Het duurt enige tijd voor ze afgestemd zijn op de behoeften van het volk in de nieuwe situatie.